

A tanulságokat a szerző így foglalja össze: „a saját nyelv megőrzése a szerbek és a romák vizsgált közösségében a legjelentősebb, esetükben a saját nyelv és a magyar használata kiegyenlített, sőt a saját nyelv javára billen” (94). A jelenség magyarázatai részben összefüggenek az önálló felekezettel (szerbek), valamint a többségtől jelentősen eltérő kulturális hagyományokkal és erős csoportkohézióval (romák). A kétnyelvűség – amely egy globalizált világban kívánatos állapot egyénnek, közösségnek egyaránt – jogi, társadalmi feltételek megléte esetén fenntartható, ha mindkét nyelvhez pozitív attitűdök és ideológiák kapcsolódnak.

A könyv második fele (a 3., 4., 5. fejezet) a Magyarország keleti határának közelében élő román közösség nyelvhasználatának az utóbbi évtizedekben végbement változásával foglalkozik. (A 2011-es népszámlálás adatai szerint körülbelül 18 ezren vallották magukat román anyanyelvűnek, jó részük ezen a vidéken él.) Borbély Anna maga is ebből a közösségből származik, és három évtizede – egyre tudatosabban, egyre komolyabb tudományos felvértezettséggel – kutatja a nyelvcsere és a nemzetiségi identitás összefüggését. A román nyelvnek az úgynevezett körös-vidéki nyelvjárását beszélő közösségek már évtizedek óta a kétnyelvűség különböző stádiumában vannak. Csak egy longitudinális vizsgálat képes feltárni ennek a változásnak a finomszerkezetét és azt, milyen okokkal magyarázható a férfiak és a nők, az idősebbek és a fiatalok eltérő viselkedése. A kutatás jelentős különbséget mutatott ki az idős és a fiatal nők nyelvi attitűdjében, és azt is felszínre hozta, hogy míg az idős férfiak és nők jelentősen különböznek egymástól e tekintetben, a fiatal férfiak és nők jóval kevésbé. Ezek az eredmények összhangban vannak a nemzetközi tapasztalatokkal.

A szerző által alkalmazott többféle módszer eredményeinek egybevetése és az adatközlőkkel kialakított személyes kapcsolat alapján Borbély Anna árnyalt képet tud felrajzolni az eltérő egyéni identitásokról. Ezek

pedig az élethelyzet megváltozásával maguk is folytonosan átalakulnak: a Méhkeréken dolgozó romániai idénymunkások sztenderd nyelvhasználata például hat a helyi dialektusra, a munka világából kikerülő nyugdíjasok „visszatálnak” gyermekkoruk román nyelvhasználatához.

Borbély Anna könyve fontos olvasmányként ajánlható minden szociolingvisztika iránt érdeklődő számára. A kétnyelvű közösségek kutatásában alkalmazott módszerek szemléletes összehasonlítása, a valóságos és a látszólagos időben végbement változások vizsgálatának összehasonlító elemzése, a trendkutatás és a panelkutatás pontos leírása külön erénye ennek a monográfiának. Aki a kétnyelvűség témájából akar szakdolgozatot vagy doktori disszertációt írni, jól teszi, ha szakmai segítségért ehhez a hasznos könyvhöz fordul, amely sűrített formában tartalmazza szerzője tudását és több évtizedes munkájának tapasztalatait.

Huszár Ágnes

IRODALOM

Kosztolányi Dezső (1930/1999): *Nyelv és lélek*. Budapest: Osiris Kiadó, 84–98. (Első megjelenés: *Nyugat* 1930/14.)

Illés Éva – Eitler Tamás (szerk.)
**Studies in Applied Linguistics
 in honour of Edit H. Kontra**
 [Alkalmazott nyelvészeti tanulmányok
 Kontra H. Edit tiszteletére]

Budapest: ELTE BTK, 2012. 250 p.

ISBN: 978-963-284-286-8

Kontráné Hegybíró Edit a hazai angol alkalmazott nyelvészet kimagasló képviselője és elkötelezett támogatója. A 60. születésnapjára összeállított ünnepi kötet recenziójának elkészítése megtisztelő feladat már csak azért is, mert az ilyen kivételes kiadványokban az írások messze túlmutatnak a bennük foglal-

takon – az ünnepelt és köszöntői között fennálló több évtizedes szakmai és/vagy személyes kapcsolatok miatt is. A laudáció és a 75 (!) gratuláló nevét tartalmazó lista mintegy szubjektív, érzelmi keretbe foglalja a 21 objektív tanulmányt, tudományos cikket, amellyel hazai és külföldi pályatársak, barátok és tanítványok tisztelgnek az ünnepelt előtt, méltatván oktatói, nyelvtanári, kutatói, mentori, csapatépítői és vezetői érdemeit.

Hogy mennyire szerteágazó stúdium a viszonylag új keletű alkalmazott nyelvészet, arra egyértelműen utal a tanulmányokban elemzett kutatási területek sokszínűsége, multidiszciplináris jellege. A szerkesztők az írásokat három fejezetbe rendezték: az első részbe tartozó hat cikk (11–62) a nyelvelemzés és nyelvhasználat kérdéseivel foglalkozik (*Analysis of language and language use*), az *Alkalmazott nyelvészeti kutatások (Applied linguistic research)* címet viselő második fejezet 12 szerző tanulmányát tartalmazza (63–210), míg a *Nyelvpedagógiai kérdések (Issues in language pedagogy)* című harmadik fejezetet három tanulmány alkotja (211–248).

A sokszínű anyagot a tematikai hasonlóság alapján tekintem át. Kézenfekvő a szerkesztők egyikének, Illés Évának elemző írásával kezdeni (65–73), amely a 20. század közepén önállósodott, napjainkra többféleképpen értelmezett alkalmazott nyelvészeti diszciplína sajátosságait tárja fel. Alapvető kérdése: Kinek való az alkalmazott nyelvészet? Logikusan levezeti, hogy az objektív jellegű alkalmazott nyelvészeti kutatás, valamint a tanítás szubjektív momentumai eltérő kontextusban zajlanak, másfajta tudást igényelnek, és diskurzusbeli különbségek tételezhetők fel róluk. Mégsem kívánatos, hogy a kutatók figyelmen kívül hagyják a gyakorló nyelvtanárok tapasztalatait, ugyanakkor az sem kedvező, ha a szaktanár nem tart lépést a legújabb nyelvpedagógiai kutatások eredményeivel. Az írások szerzőinek zöme jó példa erre, mert át tudják hidalni a kutatói-oktatói dichotómiát, lévén maguk is kutatások folytatói és egyetemi oktatók egy személyben.

Kormos Judit és Csizér Kata (75–84) empirikus kutatását bemutató tanulmánya hiánypótló a főiskolai/egyetemi nyelvtanításban kevésbé vizsgált téma, a tanulói autonómia és önszabályozás feltérképezésével. 103 elsőéves angol szakos hallgató töltötte ki a kérdőívet, amely arra kereste a választ, milyen tényezők jellemzik az autonóm tanulási viselkedést, és hogyan vélekednek az érintettek a tanulói autonómiáról. Elgondolkodtató, hogy ezen a szinten is szükséges a tanári támogatás, hiszen pusztán az életkor múlásával a hallgatók nem válnak autonóm tanulókká.

Három tanulmány témája is az idegen nyelv-tanulást kísérő, ahhoz kapcsolódó szorongás, amely az alkalmazott nyelvészetben az 1990-es évektől vált fontossá az egyéni különbségeket feltáró kutatások révén. Heitzmann Judit (85–92) nem szokványos megközelítésében középiskolai angoltanárok negatív érzelmeit vizsgálja. Általános-e a szorongás, függ-e attól, hogy milyen iskolatípusban tanít valaki, milyen szituációban jelentkezik a „lámpaláz”? Tóth Zsuzsa (93–105) bőséges elméleti forrással ellátott írásában elsőéves angol szakos hallgatók önértékelését tárja elénk, melyet anyanyelvi beszélővel folytatott diskurzus után készítettek. Az írások alapján arra a következtetésre jutott, hogy az átlagnál jobban szorongó hallgatók rosszabbnak ítélték a teljesítményüket, jóllehet semmilyen félelmet okozó tényezőről nem szóltak. Piniel Katalin (107–122) kiindulópontja szerint amennyiben a tanulás az input, a folyamat és az output hármásával írható le, érdemes utánajárni, hogy a szorongás azonos vagy eltérő mértékben jelentkezik-e a különböző szakaszokban. Empirikus kutatása 10. osztályos középiskolásokra terjedt ki. Kvalitatív és kvantitatív eszközökkel igazolta, hogy a gátlásosság az idegen nyelv-tanulásban a folyamatot jellemzi leginkább.

Feyér Bálint azt vizsgálja (49–54), hasonló vagy eltérő-e a nyelvi variáció és azonosság konstruktuma az angolban mint anyanyelvben, illetve mint idegen nyelvben. Konklúziójában inkább a hasonlóságokat emeli ki, és bízik ab-

ban, hogy az angol nyelv gyakori használata az angolt idegen nyelvként használókat alkalmassá teszi mind a komplex személyes, mind a szakmai azonossági szerep betöltésére.

Két szerző is górcső alá veszi az elkerülhetetlen tantervváltoztatással járó problémákat. Menyhárt Adrienn (213–224) a felsőoktatásban bekövetkezett tantervi változásokat mutatja be. Világosan ábrázolja, hogyan változott az angoltanári MA-hoz képest az anglisztika BA tanterve a bolognai rendszer 2006-os bevezetése óta. (Az olvasóban felmerül a kérdés: a régi rendszer miért ne futhatott volna párhuzamosan az újjal, hogy kiderüljön, melyik az életképesebb.) Rámutat az alkalmazott nyelvészet egyik érzékeny pontjára: a definíciók és fogalmak gyakran következtelen használatára. Egyet kell értenünk vele abban is, hogy az új tanterv nincs eléggé finoman összehangolva a képzési és kimeneti követelményekkel, ami számos nehézség forrása a különböző szinteken. Juhász Andrea egy hazai magánnyelviskola tantervének vizsgálatával (225–233) érzékelteti, hogy sem az 1989-es rendszerváltás, sem hazánk 2004-es EU-csatlakozása, sem az azóta elköltött pénzmennyiség, ráfordított szaktudás és figyelem nem hozta meg az elvárható áttörést: Magyarország a felsorolt lépések ellenére is hátrányos helyzetben van az idegennyelv-ismeret terén más európai országokkal összehasonlítva. A bajok gyökerét abban is látja, hogy a 21. századi igényeket kielégítő magánnyelviskolákra érvényes tantervhez nem igazodnak az egyes kurzusok tanmenetei, s szakmai irányítás nélkül a nyelvtanárok módszertani arzenáljának bővítése nem képzelhető el.

Medgyes Péter írása (235–248) látszólag a tanórai fegyelemre, helyesebben annak hiányára összpontosít. Jóllehet elfogadja a latin közmondás igazságát: *Non scholae, sed vitae discimus!*, tudja, hogy ami a tanteremben zajlik, az maga az élet: sikerek, kudarcok, előre látható és váratlan helyzetek sokasága, amelyekre semmilyen grémium nem képes felkészíteni a tanárokat, következésképpen ki-ki váltakozó eredményességgel vívja meg a saját csatáját, függetlenül a pályán eltöltött időtől.

Kövecses Zoltán (37–48) kognitív nyelvészeti megközelítésből állapítja meg, hogy a nyelvi képek nem önkényes vagy felesleges díszítőeszközök, hanem fogalmi, kulturális, sőt ideológiai megalapozottságúak, ezért az emberi gondolkodás és megértés nélkülözhetetlen kellékei. Állítását nemcsak az angol nyelvből vett példákkal igazolja, hanem japán, portugál, arab és magyar vonatkozásban kimutatja, hogy ezen eltérő nyelvek mennyire hasonlóan használnak metaforikus kifejezéseket. E felismerésnek fontos pedagógiai jelentősége van, minthogy elősegítheti a nehezen elsajátítható idiómák tanítását/tanulását. Dóczi Brigitta (165–178) a mentális lexikon elméleti modelljeinek átfogó és elfogulatlan elemzését adja, bemutatva jellemző vonásaikat és hiányosságait. Minthogy a szókincs ismeretének meghatározó szerepe van a nyelvtanulásban, érdemes azzal a kognitív rendszerrel foglalkozni, amelynek segítségével elraktározzuk és előhívjuk a lexikai egységeket. Jelenleg nincs egzakt válasz arra, hogy az anyanyelv és az idegen nyelv egy vagy több mentális lexikont igényel-e, ezért a kétnyelvű és többnyelvű beszélők további vizsgálata szükséges.

A nyelvészet körébe tartozó tanulmányok között elsőként Heltai Pálnak (133–154) a nyelvek közötti hatásokat elemző, az összetett főnevek elsajátítására irányuló vizsgálatát említjük, amelyben történeti áttekintést ad a kontrasztív nyelvészeti kutatásokban az 1950–1960-as évektől lezajló hangsúlyeltolódásról. A változás alapja az anyanyelv hatásának maximalizálása vagy minimalizálása. Ahogy általában, ebben az esetben is a szintézis adhatja a legelfogadhatóbb választ: az anyanyelvi szóképzési stratégiák alkalmazása az idegen nyelvekben is gyümölcsöző lehet. Empirikus kutatásában a hallgatóktól 102 magyar összetett főnév angol nyelvű fordítását kérte a morfológiai szerkezet, a jelentésbeli ekvivalencia, illetve a metaforikus jelleg alapján. Hasznos a szerző által adott összetett főnevek típusainak megismerése, és nyelvpedagógiai szempontból értékes a tanulhatóság és a transzferabilitás vizsgálata. Benczes Réka angol ikerszavakról írt tanul-

mánya (17–25) abból indul ki, amikor a gyermekek a dalokkal, mondókákkal találkoznak, rácsodálkoznak a rímekre. Emiatt természetesen kezelik a megkettőzéseket, alapuljanak azok mássalhangzói vagy magánhangzói kettségeken: *nitty-gritty* vagy *tick-tock*. A tanulmányban értékes történeti áttekintés is olvasható a nyelv e színes, kreatív vonásáról. Leslie Barratt írásának témája (13–16) a két szótagos melléknevek kétféle fokozása. Történeti áttekintést kapunk arról, hogyan változott a képzéssel történő, illetve az analitikus fokozás az évszázadok során.

Két tanulmány is foglalkozik tematikus irodalomjegyzék közreadásával: Francis J. Prescott (191–198) az autonómia a nyelvtanításban témakörben tekinti át a definícióból, a mérés nehézségéből, a tanulási stratégiákra való adaptációból, illetve a tanulási stílusokból és kulturális különbségekből adódó problémákkal foglalkozó írásokat. Francesca Schiaro (199–210) célkitűzése az angol és olasz kommunikáció pragmatikai különbségeit feltáró tanulmányok rendszerezése.

Végül a „kakukktojás” elnevezéssel illethető tanulmányokról szólnék. Sáfár Anna, az ELTE Angol Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék Esélyegyenlőség a nyelvtanulásban kutatócsoport tagja, írásában (123–132) feltárja, hogyan használják a siket jeltolmácsok a kezüket, melyik kéz a domináns, és milyen jelentést hordoz. Zerkowitz Judit (55–62) két olyan irodalmi művet vizsgál összehasonlító elemzéssel, amelyeket a téma összekapcsol ugyan, de keletkezésük, irodalmi és esztétikai minőségük, műfajuk jelentősen eltér: Louisa May Alcott 1868-ban megjelent *Little Women* című ifjúsági regényéről és Geraldine Brooks 2005-ös *March* című történelmi regényéről van szó. Az amerikai polgárháború idején játszódó írások kontrasztív elemzésével a szerző rámutat Észak és Dél, fent és lent, test és lélek, szavak és tettek, idealizmus és realitás dichotómiáira. Jasmina Szadovska (179–190) az egyre többet használt üzleti prezentáció műfaját kutatja, amelynek powerpointos formájából már 2001-ben 30 milliót (!) tartottak

naponta. Ehhez képest kevésbé feltárt műfaj, tehát indokolt, hogy a szerző a PhD-disszertációját összefoglalva közreadja elméleti, empirikus és pedagógiai célkitűzéseit. Kutatásának gyakorlati eredményeként a budapesti International Business School Prezentációs készségek kurzusán videofelvétel alapján elemzik a hallgatók előadásait. Ladányi Mária a magyar nyelv főnévképző *-s/-di* képző sokoldalúságát tárja fel (27–35), ugyanakkor rávilágít arra, hogy a derivációs morfológia esetében a szabályszerűség és a produktivitás is lényeges szempontok. Szintén magyar vonatkozása van Gósy Mária kutatásának: 4–9 évesek verbális beszédfeldolgozási készségeinek mintáira világít rá hat korcsoportban, 600 gyermeket érintő vizsgálatban. Megszívlelendő azon megállapítása, hogy még az iskolakezdés előtt fel kellene mérni a gyerekek beszédfeldolgozási képességét a sikeres iskolai előmenetel érdekében.

Az ünnepi kötet célközönségét elsősorban azok a jelenlegi és leendő angol szakos tanárok alkotják, akik szeretnék jobban megismerni a nyelvtanítás hátteréül szolgáló kortárs alkalmazott nyelvészeti teóriákat, de nyelvpedagógiai doktori iskolák témavezetői és hallgatói is haszonnal olvashatják.

Szerencsi Katalin

Chmelik Erzsébet
Francia társalgási zsebkönyv
Guide de conversation
française

Budapest: Tinta Könyvkiadó, 2014. 206 p.
 ISBN: 978-615-5219-54-2

Chmelik Erzsébet első Magyarországon megjelent kiadványa, ahogy a címe is mutatja, a francia mindennapi társalgásban kíván segítséget nyújtani a nyelvtanulóknak, a francia nyelv iránt érdeklődőknek. A hétköznapi élethelyzeteket alapul vevő tematikus szótár alkalmas lehet egy-egy témakör lexikájának